

卷一百一十五

Давид
Обхит
імя У.

ны да гэтаго часу, вораг „Русі Літоўскай“ — Масковія...

Такім чынам, выявіліся, што Беларусь (полацкага перыяду), жыла слаўным гістарычным жыццём у перыяд з VIII-го стагоддзя, а можа і раней таго, аж да XI стагоддзя. Потым 3—4 стагоддзі змагалася з сваімі суседзямі за сваю нізалежнасць: с кіюскаю Руссю—Украінаю, з Літвой і Польшчаю, каторая «памагала» Беларусі, з Лівоніей, з ордэнамі крыжакоў і мечавосцаў, а так само і с татарамі. [у Нарэцкі, па пачыну Івана III, каторы па звычай маскоўскаму хану Вазую Русь—Літоўскую—«к рукам прыбрать», распачалася вайна з Масквою, каторая цягнулася с перэрывамі каля паўтараста год.

П. Нечыпорэню.

Народ і інтэлігэнцыя.

За апошнімі сто гадоў народ быў для інтэлігэнцыі першым пунктам апоры. Леппія сыны з народу, як у сьвятую Мекку, «ішлі у народ».

Яны напавілі астрогі, гінулі на шыбэльніцах, гнілі у казэматах, закутыя у ланцугох, паміралі у адзіноцтве ў халоднай Сыбіры на катарзі і рэдка-рэдка куму напавідала ўнячы за мяжы роднай зямелькі, ратуючыся ад прагавітых царскіх тыранаў.

Сваімі сьвятымі мучэльнікамі ад інтэлігэнцыі народ мог бы напоўніць увесь календар на пэлы год па некалькі дзсяткаў на дзень...

Народ быў Сынаем для гэтых ваякаў за Волю. Народ быў іх богам. Словы яго былі для іх Эвангэліем. Народ быў атуліны ў іх марах-думках біблейна-паэтычным арадам. У кожным з гарапашнікаў-хлебарабаў інтэлігэнцыя бачыла Хрыста, Хрыста пакутніка, каторы навекі прыцьвякованы да крыжа мук і зьдэку.

Народ вабіў інтэлігэнцыю двума сіламі:

Першая сіла—страшна зьдэка прыгоду, паўжыццё чалавеччага «Я». Спадчына паншчыны да апошняго часу.

Другая сіла—жыццё ратае срод прыроды ў прастане, у паўна-дзяцінай шырасьці.

Ад гарадзкіх шэрых сьцен, ад закуралага дымам гарадзкага сонца, ад мішурнага блеску гарадзкай распушчана-сьці,—інтэлігэнцыя рвалася ў поле, у лес, у вёску, богатворучы сэрмяжніка-пакутніка.

І вось народ, дзякуючы віхору вількай вайны, а, глаўным чынам, дзякуючы інтэлігэнцыі, стаў на ногі. Сімпалічны мучэльнік, асьцотаны, асудлены ў гімнах сваіх «прарокаў-інтэлігэнтаў», пачаў выпрастоўваць свае акрываўленыя, агорбленыя плечы...

Народ адкрыў вочы с цемры на сьвет і пачаў азірацца па баках.

Пачаў народ азірацца нідаварыва, апа-сьліва і гэта было зусім справядліва. Бо пазнаўшы сваю цемнату, сваю ніасьведомленасьць, народ баяўся зноў паднасьці пад ярмо вынадаковых сьпартных нісумленых людзей—палітычных авантурыстаў.

Народ асьцерагаўся інстытутуна.

Але ні на сілі было асьцерагацца да канца. Інтэлігэнцыя—спаткаўшыся таварам да тавару з народам у якім ішоў за усе мінулае кіеў у туні, каторы імагаў, каб усе даўгі яго за некалькі выкоў былі выплачаны адразу,—ні магла пайсці сьлепа за народнымі лозунгамі, ведаючы німажлівасьць выпавненьня практычна ў жыцці за кароткі час такіх да-матаніяў.

Гэта ўзбудзіла падзэронасьць народа да інтэлігэнцыі, гэтым скарысталі хітрыя людзі, нівольнікі натоўну, сучасныя Пугачовы, каторыя узлілі народ над сваю апеку. Яны завабілі народ прыгожымі падатлівымі для яго славамі, карыстаючы яго німнымі інстытутамі і народ за імі пайшоў. Іначай рабінь ён ні мог.

Пад выкрыкамі і гіканьнем сучасных Пугачовых народ ахмялеў. І брат на брата пайшоў, і сын на бацьку. І народ у асьліплённасьці сваёй пачаў губіць сам дабытую за вялікія ахвяры, за пэлыя рэчкі чалавеччай крыві, доўгажданую Волю.

Дзікім віхорам пусьціліся па нашай зямельцы азываралыя людзі. Яны гарду-юць цалымі бандамі і нішчыць, і грабюць, і забіваюць. Апошніе зерне на гаралку выганяюць і творуць голад, руіны нібывалыя ў нашым краі.

Чорныя рыцары, у сацыялістычных забралах дэсяці блізіру, ускалыхнулі ў народзе зьвярынуе помсту за мінулае, і народ цяпер сам сябе ўстрымаць ні можа. І доўбнямі брат брата ўбівае «праўдзівым сацыялізмам» у голаву. Так глыбока заганіла, што аж чэрап гнецца...

А усе-ж такі сам народ ні мінава, а вінаваты тым новым вучыцалі, якія моцна захапілі яго ў свае рукі.

Гэтыя вучыцалі раздзялілі яго на дзьве часткі—на «таварышаў» і «буржуаў».

Паглядзелі на чалавека—вопратка і белы каўнер—і асудзілі яго адным важкім словам: «буржуа». Пасля гэтаго чалавеку ні то што ні веруць, а папэ-жаюць і крывідуць рознымі спосабамі.

Атрымаў чалавек тасую-сакую аду-кацыю—«інтэлігэнт». «Буржуа» і белы гэтым людзям. Дайшло да таго, што ў вёсцы бацька ні даверае роднаму сыну вучыцелю «інтэлігэнту». Бо сын ўжо бы-цам «за папоў трымае».

А вось розным парадонным «тава-рышам с фронту», мо былым угалоў-ным праэстунікам, ні курадыкам—веруць. Бо тыя хітра маскіруюцца пад «прыяце-

лёў народу», кажучы нібытым людзям:

«Раж, бары, грабуй!—і, за добрую навуку, частку здабычы ў буржуаў на-дасі!»

Гэтым німным чалавек ні можа ні верыць...

І робіцца нішта кошмнінае, страш-ное, дзікае. Людзі парабіліся, як зьвяры.

Выйшло так, што быццам сам на-род дайшоў да праўдзівата сацыялізму, а яго сыны—інтэлігэнты арабіліся «бу-жуаі». Народ аддзяліў сябе каменнай сьцяной ад тых сьветлых людзей сваіх, якія дзесяткамі гадоў жылі доўкі для народу. Але гэта каменная сьцена ні па-доўга. Народ пазнае праўду і разрушыць гэту сьцяну.

А інтэлігэнцыя, ні глядзючы на гэту сьцяну, ні адмысла ад народу, і цяпер праўдзівыя піваньы Народнай Волі па-кутуюць толькі за народ і яшчэ бліжэй да яго падыйшлі, бо без усялякай ідэа-лізацыі, а натуральнымі начыма глянулі на народ...

Інтэлігэнты яшчэ больш, як раней, пакутуюць за народ, бачучы, як народ сам сябе губіць пад усплывам джа-пра-рокаў. Народ агледзіцца ў хуткім часе і злучыцца са сваімі шчарымі сынамі,—ін-тэлігэнцыяй,—пойдзе да сапраўднай-тэпшай доўі.

Народ ні дапусьціць замарыць сябе да канца, каб пасля гэтаго навазнішчы ні прыйшлося дзесяткі гадоў працаваць толькі на тое, каб як-кольнек стаць на ногі.

Інтэлігэнцыя і народ зраўняюць адзін аднаго і сальюцца ў адно сэрца, у адну душу і ніякаго раздзелу паміж імі ні будзе.

З. Бядуля.

Кароткі фэльетон.

Старавіна у навіні.

— Чыталі?—запытаўся ў міне, як аб нечым вядомым, Мікалай Уласавіч, сханіўшы міне за рукаво срод вуліцы, поўнай грукату хурмань, гулу аўто-мільных гудкоў і людзкага гоману.

— Што—чыталі?—алкажу я на за-пытаньне запытаньнем, павольні адыходзя-чыся наўзбоч, каб ні трапіць пад ка-дэсы аўтамабіля.

— А што Уласавічкі Устанюты Сойм...

— Разгавалі?—перабіў я, думаючы, што гутарка аб гэтым—даў усе-ж гэта-го спадзіваліся. Бо...

— А па!—ні даў дагаварыць мне Мікалай Уласавіч і падагнуў мне пад са-мё нос сьмачающую у кішэні газэтку, у якой было надрукавана:

«Іменемъ народовъ, государство Рос-сійское, составляющихъ, Всероссийское Учредительное Собрание постановляетъ.

— Цікавасьць, што вы ні паміно!
Ну, паслухайце: стараліся маскоўскія ца-
ры, каб усе народы сёламоу трымалі у
адной жмені?

— Стараліся.

— Падводзілі яны ўсе пад-уладныя
ім народы пад адзін маскоўскі кань?

— Падводзілі.

— А вашыя гэтыя усерасійскія Сой-
мы і «Совѣтскіе» зьезды—што яны ро-
біць?

— Як—што?

— А так... «Устапавляюць» яны,
каб усе народы Расіі былі ў адном фе-
дэратыўным зьвязку?

— Ну, устапавляюць...

— Абмяжваюць яны іх суверэннасьць
фэдэральнай канстытуцыяй, якую самі ж
сабіраюцца напісаць?

— Ну, абмяжваюць, скарачаюць...

— Ага,—вось гэтак, ведаеце, і фон-
Гофман «устапавляе» і пават сваю «фе-
дэральную» канстытуцыю для нас мае,
калі кроць нас ад Лівінска праз Мінск
да Брэсьця. Але ж ён, прынамсі, таі-
ца ні будзе, што спрыяе монархізму, а
тут, бачыце, як спрытна. Хітруны, дамі-
пані!

— Не, Мікалай Уласавіч, ні магу
я згадзіцца з вамі! Як гэта можна Гоф-
мана, напрыклад, раўняць з Леніным ці
Керэпскім? Гэта ж сацыялісты...

— Ды я ні раўняю. Дзе там! Ленін
ужо выскачыў «с царства прымусу у
царство свабоды» і загадаў усіх за са-
бою ў рай доўбняй заганаць. Хіба ж
можна раўняць яго з Гофманам?! Кіраў
мыне Божа! Я толькі хачу заўважыць
пагоуд, што там, на Маскоўскай, кро-
нцы «самабятнасьцю» алдэе. Так людзі
ні разу не ведаюць існага права, апрач пада-
рэннага пераможнай падужанаму; там ні
ведаюць існай канстытуцыі, апрач аб-
вешчанай з высяці прастола—«сэнтро-
ваннай»... А Ленін,—о, Ленін! «Гром
победы раздзявіў». Веселіся, храбры
росьці! «Суверэнная» Украіна пад пагамі
сацыялістаў, бо ў сацыялістычным раю
нічога з гэтага сьвету ні трэба, а яна,
дурная Каробачка, ханска хлеба ў рай
захваціць... І ведаеце што? Ада... быў-
не здаровы!

І ні развітаўшымся, Мікалай Уласавіч
раптам навірнуўся ў другі бок, і знік
сярод вулічнага натоўпу.

Валадзьжук.

Тая-ж самая дэль, той-жа самы разлет,
Нягледзячы прастор небасоу.
Дзе ўсе хмаркі плывуць на дарою, што Бог
Ім адначасу с пачатку нікоу.
Усе гаворыць вакол і шуміць, як даўней.
Гэты лес векавы, гэты бор...
А чаго-ж сумна нам? Ні злы суханей
Закружыўся, узняўся зьба гор?
Як у вясень туман аблітае дуга
І налёў задуманых дэль,
Так на сэрцы зьявілі нейкі сум і туга,
А вышлых дыпчэкоў так далі!
Эх, ні перш ты іх, гэтых сьмелых дэль...
(Паў.)
Толькі цень іх у сэрцы жыў...
А як мія Божа сьвет і прасторы стаяў
Дзе прыгожыя хмаркі плывуць...

Якуб Колас.

ДОПІСЫ.

(Ад нашых дапісчынаў).

Мінск. С 14-го студня горад Мінск
зноў апынуўся ў стане аблогі. З 10-і
гадзінаў у вечар змяніце ў горадаі «павін-
но заміраць», як пісалася ў прыказі пра
аблогі. У гэты час вуліцы пусьцеюць і

Хто больш вышэ ні сажра,
Колькі раз «у плечкі» бралісь.
Хто паконіць, адбярэ.
Тут зубамі крэпкі Сьвєт
Ступу тоўстую насіў.
І Вар'яту Янка Лысы
Пузо ботамі мясіў.
А той жылы ўсе напружыць,
Гола ўздуецца живот,
Янку пасіць ён і кружыць—
Пацешаецца народ:
Тут, бывала, у карк Піліпа
Гнала жонка с карчым воп,
І аб сына стары Клыпа
Чапляў ламаў і млён.
Тут ігрышчы адбывалісь
Парад сьвятамі зімой.
І трасьліся, калыхалісь
Сьцены, дошкі пад нагой.
Дзяцко пабраўшы нары,
Тут ляталі, як віхрэ.
Як пры лесі на панары
У гіз бегалі вала.
Верніць дэвак, як круцёлак,
На паветры іх нясуць,
Сьцены, прыпак і пяколак
Іх хвальбопамі мятуць.
Аж падлога пад нагамі
Гнецца, крэхча і рыпчы.
І агонь у тахт з рубнамі
У лямі с подскакам гарыць.
Патамляцца, папацуюць,—
Дэверы насьцеж—на мароз!
Покі дба пахаладзеюць,
І пачне сьвєнца нос.
Веселілісь мавады,
Частаваліся, пілі.

Для іх вечары сьвятыя
Многа радасьці насілі.
А Сымонка, як праваліць,
Ім да трэціх поўнаў граў.
Толькі ён ні ведаў сьвята,
Сьвєтлай радасьці ні знаў.
Без ахвоты, без утхоння
Смык ускідала рука,
Ні ханала і царпоння,
Сіла падчас у бедака
Грань праз вэзых тры гадзіны
Нісканчоную кадрыць.
Марнаваўся век дзяціны,
Талінт брудзіўся ў пыл,
І прышлося тут хлапчыце
Чарку горкую сьназьяць.
І ён чуў, што сэрцам гіне.
І душа яго тут стыне,
Дару Божаго нячын.
Сьвєтлы дзень—што ночі так
само!
Жыццё тут было адно,
І глыбей ўнягала яма
Хлопца беднаго на дно.
Рано хлопчык надмаўся,
То паморкі надмятаў.
То пры кухні ўвіхаўся,
Шлёму, Хаві намагаў.
Так вась дзень і бмў заняты.
А каб час ні марнаваў,
Ад Сымонкі Шлёма кляты
Смык і скарпцы адбіраў.
— Будзе струмант так паленны,
Без патрэбы што іграць?
Трэба, хлопца мой мілейшы,
Свае рэчы шанавань.
Крыўда ў сэрцы западала,

Іраау грудзі хлопцу жалі.
Як струна, душа арыжала.
Але сіла ні ханала.
У аіму выбравіца ў далі.
І хадзіў ён, ніхі, смутны,
Горо ў сэрцы затаіў.
Як бы пёўкі казамутны
Перавал яго насіў.
— Ну, Сымон што-ж ні ў гумору!
Заўважываў Яхім:
— Бачу, ты ні ідзеш у гору.
Шлёма—кепскі твой аічым.
Ты—падкухнік, ты—музыка,
Надмєтаіла, налєне.
І маўчыш, лє без азыка,
І цягнеш Шлёмаў воа.
А ўсё горо ў тым, шлёма,
Што ты мяккі, брат, лє счюж.
І табою верніць Шлёма
І упоперак, і удоуж.
А тут трэба арызацца.
Кіпі і шкуру запустыць.
Што табе жыдоу баяцца?
Ні без іх ні можаш жыць?
Толькі што-ж? твая натура
Так, ні зьвєдзая, скажу...
Меней, хлопца, трэба дуру:
Пяжкі воа—гак па ружу!
«Далкуй нам за хлеб, за каму
І шмэ за мізэсць-вапу!
Вот хамут мя, вот дуга,
А я больш вам ні слуга».
Дзівачок ты!—з пёўкай жэскай
Дадае шмэ Яхім:
Пяжка жыць с чужой напаскай,
Менш і таі к бацьком снаім:
Сэрца бацькава—ні камонь,
Бацькаў хлеб—смачнай міна

І ні зломіць твайх рамен.
Прэца бацькава туман...
Ці ж бм я счюжыў у жыда.
Каб я меў бацькоу і дом:
Прападаі ён, гэты счюжма!
Ды набі яго і гром!—
— Эх, Яхім!—счюжнуў хлап-
чыца—
Мо і прауду казаш ты,
Раздєдзе ж бацьку і сына.
Бераг арыністы, круты,
І нам а ім ўжо ні сачіцца,
І да бацькавых харом
Счюжкі ўсё мяе запаліцца.
Замаліў іх буратом,
Бо мы а бацькам—чужаніца,
І нам поплєт а ім ні вєлі:
Есць, Яхім, у душы граніца—
Іх ні здоляеш прайсці...
— А! гавораш ні да ладу,
І ні счюжмш, што скажаў.
Як відаць, ты любіш адрату—
Абм у карк цябе хто гнаў?—
А казаў Яхім сардэнта,
Наварнуўшымся на бой
І дадаў:—табе карыта
Лєплі за бацькавєні хлєбок...
Змочь Сымон—Яхім відаў,
Што прычыншч хлопцу боль.
Што яго бм так ахану,
Як бм у вочы кінуў боль.
Хлопчык доўга бмў ні ў сьлах
Заспагоіцца, заснуць.
І агонь кіпеу у жылах.
І ад плачу рвалася грудз.
(Ніраваў будзе)
Якуб Колас

